

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ТЕХНІКУМІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування та розвитку вищої школи України на перше місце висувається завдання формування компетентних фахівців у стінах вищого навчального закладу всіх рівнів акредитації. Це обумовлюється потребами держави та вимогами Болонського процесу.

У зв'язку з цим, постає проблема забезпечення всебічного розвитку учасників навчально-виховного процесу. Пропонується запровадження в навчально-виховний процес методики змагального характеру на основі рейтингового оцінювання, яка має сприяти самомотивації його суб'єктів. Рейтингове оцінювання суб'єктів навчально-виховного процесу у вищих професійних навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації набуває широкого поширення у зв'язку із входженням України до Болонського процесу.

Воно дозволяє кількісно і якісно визначати його результати навчального процесу. Тому дослідження в цьому напрямку є актуальними. Одержані в них рекомендації дозволять поліпшити стан справ у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рейтингове оцінювання навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах передбачає передусім визначення навчальних успіхів головних його учасників – студентів.

У роботі [1] підкреслюється, що традиційна чотириохвальна система контролю має ряд суттєвих недоліків:

- вона орієнтована головним чином на підсумковий контроль-екзамен або залік;
- не враховує якість виконання поточних завдань, а фіксує тільки факт їх виконання;
- недостатньо контролює засвоєння теоретичного матеріалу;
- не стимулює системну роботу студентів під час семестру;
- не передбачає дух змагання тощо.

Підкреслюється, що значну частину недоліків можна позбутися, використовуючи багатобальну безперервну рейтингову систему, починаючи зі вступних іспитів і закінчуючи працевлаштуванням випускників.

Рейтингова система оцінювання знань студентів, що розроблена у Волгоградському державному технічному університеті (Росія) дозволяє, на переконання І.З. Глікмана [2], підвищити достовірність оцінки рівня підготовки студентів і може використовуватися як один з елементів управління навчально-виховним процесом у ВНЗ. Відмічається, що впровадження рейтингової системи надає можливість розробити систему стимулювання навчальної діяльності студентів. Екзаменаційна оцінка або залік повинні залежати від суми балів, яку одержали студенти під час навчальних занять, виконавши реферативний огляд навчальної літератури, виступивши на семінарі, достроково виконавши розрахунково-графічні завдання, взявши участь у вузівській конференції та ін. При невчасному або неякісному виконанні цих і інших завдань треба нараховувати штрафні бали, які знижують сумарну їхню кількість.

Рейтингова система оцінювання якості засвоєння студентами графічних дисциплін викладена в роботі [3]. Кількість балів визначає педагог і враховує такі види контролю: *вхідний* (перед початком вивчення дисципліни); *поточний* (виконання індивідуальних графічних завдань, лабораторно-практичних занять і ін.); *рубіжний* (контроль вивчення теми, розділу або модуля), *підсумковий* (залік або екзамен з навчальної дисципліни). На думку автора, впровадження рейтингової системи надає можливість здійснити індивідуальний (диференційований) підхід до інтерпретації рейтингових балів, допомагає студентам критично оцінити свою роботу, забезпечити її системність і систематичність. Контроль набуває рис самоконтролю і відіграє важливу роль у самовихованні студента як особистості.

Г.П. Журавель [4] вказує, що загальна рейтингова оцінка навчальної діяльності студентів повинна впливати на всі сторони його життя. Вона є підставою для призначення стипендії, автоматичного складання іспиту, поселення в гуртожитку, зарахування на престижну спеціалізацію або на освітньо-кваліфікаційний рівень "Магістр", одержання путівок до спортивно-оздоровчих таборів тощо.

Детально рейтингове оцінювання результатів навчання студентів наведено в роботі [5].

Під рейтингом автор розуміє чисельне значення, яке характеризує результат діяльності окремого студента. На його думку, рейтингове оцінювання – це певне число, яке характеризує результати діяльності (або її складової) студента і за значенням якого визначається його рейтинг із даного виду діяльності.

Розглядаються такі складові навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу 4-го рівня акредитації: навчальна, наукова та науково-технічна, службова, суспільна, спортивно-масова діяльність із розвитку особистих професійних якостей. Кожна складова містить від 8 до 12 детальних параметрів. При цьому автор враховує коефіцієнти вагомості окремих рейтингових оцінок, що визначають їхній внесок у загальний рейтинговий показник.

Підсумовуючи наведене, звертаємо увагу на те, що проаналізовані роботи стосовно рейтингової системи оцінювання успіхів стосуються головним чином одного (хоча й головного) суб'єкта навчально-виховного процесу – студента. Питання поширення цієї системи на інших учасників цього процесу (викладачів, наставників академічних груп, деканів (завідувачів відділень), методистів, заступників директорів (проректорів) тощо) у літературі висвітлені мало.

Постановка проблеми. Метою статті є висвітлення методики рейтингового оцінювання результатів діяльності усіх основних суб'єктів навчально-виховного процесу в технікумі (студентів, викладачів, кураторів (наставників) академічних груп, голів циклових комісій і ін.), яка розроблена авторами та ефективно функціонує у Селидівському гірничому технікумі (м. Селидів, Донец. обл.).

Виклад основного матеріалу. Методика рейтингового оцінювання, що пропонується, стосується таких суб'єктів навчально-виховного процесу:

- студентів;
- викладачів;
- кураторів (наставників) академічних груп;
- голів циклових комісій;
- завідувачів відділень;
- заступників директорів;

- безпосередньо керівника технікуму.

Для кожного з них розроблена рейтингова система оцінки, яка враховує основні їхні функціональні обов'язки.

Паралельно для кожного з них розроблено по 12-15 показників, за якими визначається кількість набраних балів.

Використовувалися такі методи аналізу та збирання даних:

- безпосередні спостереження за роботою;
- відвідування занять, позааудиторних заходів, заліків, екзаменів, вихованих та спортивних заходів і т. ін.;
- вивчення та аналіз документації: аудиторних журналів, студентських конспектів, особових карток працюючих та студентів;
- індивідуальні та групові бесіди з ними;
- анкетування та аналіз одержаних результатів.

Нижче наведена ця методика.

Рейтингове оцінювання студентів. Рейтингове оцінювання студентів доцільно здійснювати за семестр або за весь навчальний рік на підставі одержаного комплексу показників його діяльності: навчальної, виховної, громадської, спортивної тощо.

Перелік показників, що враховуються, їх складових та формул, за якими вони визначаються, наведені у табл.

Таблиця

Показники рейтингу студента

Найменування показника	Його складові	Формула для визначення
1	2	3
1. Успішність	1.1 Повнота та своєчасність виконання навчального плану. 1.2 Відсутність поточні та підсумкової заборгованості. 1.3 Успішність складання сесії у відведений термін.	-
2. Якість навчання	2.1 Кількість відмінних та добрих оцінок за визначений проміжок часу (якість навчання) - ($O_{4,5}$); 2.2 Загальна одержана їх кількість - (O_{Σ})	$P_{2ст} = \frac{O_{4,5}}{O_{\Sigma}}$
3. Відвідування аудиторних занять	3.1 Кількість відвіданих за семестр (рік) аудиторних занять ($N_{в.а.}$). 3.2 Загальна їх кількість за навчальним планом ($N_{\Sigma а.}$).	$P_{3ст} = \frac{N_{в.а.}}{N_{\Sigma а.}}$
4. Самостійна позаурочна робота у	4.1 Фактична кількість годин, витрачених на самостійну позааудиторну роботу (визначається викладачем) - $N_{с.р.}$ 4.2 Нормативний обсяг самостійної роботи з дисципліни, що вивчається навчальним планом - $N_{\Sigma ч.}$	$P_{4ст} = \frac{N_{с.р.}}{N_{\Sigma ч.}}$

1	2	3
5. Ведення конспектів з навчальних дисциплін	5.1 Їх наявність. 5.2 Повнота та грамотність ведення. 5.3 Наявність в них навчального матеріалу з самостійної роботи.	–
6. Участь у гуртковій роботі	6.1 Кількість відвіданих гурткових занять - $N_{г.в.}$. 6.2 Загальна їх кількість, що була проведена - $N_{г.заг.}$.	$P_{6ст.} = \frac{N_{г.в.}}{N_{г.заг.}} \cdot 5$
7. Участь у культурно (спортивно)-масовій роботі	7.1 Кількість відвіданих за семестр (навчальний рік) заходів - $N_{к.в.}$. 7.2 Загальна їх кількість, що відбулося - $N_{к.заг.}$.	$P_{7ст.} = \frac{N_{к.в.}}{N_{к.заг.}} \cdot 5$
8. Участь у формуванні позитивного іміджу навчального закладу	8.1 Участь у міських та обласних конкурсах, олімпіадах з навчальних дисциплін. 8.2 Участь у спортивних змаганнях відповідного рівня. 8.3 Кількість одержаних призових місць.	–
9. Участь у громадській роботі	9.1 Участь у громадській роботі на рівні навчального закладу (студентське самоврядування, профспілкова робота, старостат і ін.). 9.2 Участь у громадській роботі на рівні району або міста. 9.3 Одержані грамоти та подяки.	–
10. Рівень загальної поведінки	10.1 Відсутність грубих порушень навчальної та трудової дисциплін. 10.2 Разові (окремі) негрубі порушення. 10.3 Подяки та грамоти за зразкову поведінку.	–
1	2	3
11. Участь у екологічному вихованні	11.1 Участь у проведенні "Днів дозвілля", прибирання навколишньої території, посадці дерев та кущів і ін. 11.2 Регулярність участі в їх проведенні. 11.3 Одержані грамоти та подяки.	–
12. Рівень сформованості комунікативних якостей	12.1 Врівноваженість та доброзичливість у відношенні з друзями та товаришами. 12.2 Готовність прийти на допомогу у скрутний для них час. 12.3 Повага до товаришів та викладачів. 12.4 Користування авторитетом у навчальній групі.	–

Слід підкреслити, що наведені в табл. 1 показники можуть доповнюватися або коригуватися.

Загальний рейтинговий бал, який набрав кожний конкретний студент ($P_{\text{ст. заг.}}$), обчислюється за формулою

$$P_{\text{ст. заг.}} = \sum_{i=1}^{12} P_i K_i, \text{ де} \quad (1)$$

P_i - кожен з дванадцяти показників;

K_i - коефіцієнт значущості (вагомості) i -того показника, який визначається додатково.

Рейтингове оцінювання викладача. Викладач – один із основних учасників навчально-виховного процесу. Тому до всебічного та об'єктивного оцінювання його фактичного рейтингу слід підходити особливо обережно.

Основні складові його діяльності досить відомі: рівень та якісні показники успішності студентів із дисципліни (або дисциплін), що викладає педагог, якість розробки робочих програм та іншої навчальної документації, рівень методичного забезпечення навчальної дисципліни й деякі інші. Але слід зупинитися детально на показниках рейтингу, які характерні саме для викладачів технікумів.

Сюди входять:

- технічне забезпечення занять зі "свого" предмету (предметів);
- внесок у розвиток матеріально-технічної бази технікуму;
- проведення гурткової та індивідуальної роботи зі студентами;
- проведення відкритих занять;
- відвідування занять інших викладачів;
- самоосвіта педагога;
- профорієнтаційна робота;
- рівень і своєчасність складання обліково-звітної документації.

Слід підкреслити, що наведені показники можуть доповнюватися або коригуватися.

Загальний рейтинговий бал для кожного педагога визначається за раніше наведеною формулою (1).

Рейтингове оцінювання наставника (куратора) академгрупи. Рейтинг наставника (куратора) академічної групи визначається на підставі визначення показників навчально-виховної діяльності "його" групи. Частина з них співпадає з показниками навчання студентів, що наведені у табл.1, але стосуються усієї навчальної групи: успішність та якісні показники, відвідування аудиторних та практичних занять, залучення студентів до гурткової та спортивно-масової роботи, рівень їх загальної поведінки й деякі інші. Але в цьому випадку рейтинг встановлюється шляхом підсумування окремих показників для усієї академічної групи та діленням їх на кількість студентів.

Але й у цьому випадку є окремі показники, які властиві саме наставникам (кураторам) академічних груп.

Це стосується таких показників:

- якість планування виховних заходів;
- рівень їх суспільної цінності (в масштабах технікуму, міста);
- рівень і якість проведення батьківських зборів (кількість учасників, рівень і важливість питань, які на них розглядаються);
- якість чергування навчальної групи, наставника (куратора) по технікуму;
- залучення студентів до розвитку матеріально-технічної бази технікуму;

- загальна поведінка навчальної групи куратора;
- внесок наставника (куратора) в патріотичне виховання студентів групи.

Ці показники в залежності від конкретних умов можуть коригуватися або доповнюватися.

Загальний рейтинг наставника (куратора) академічної групи також визначається за формулою (1).

Рейтингове оцінювання голів циклової комісії. Воно здійснюється з використанням окремих показників рейтингу кожного викладача-члена циклової комісії:

$$P_{ц.к.} = \frac{\sum P_{в.і.}}{N_{в.}}, \text{ де} \quad (2)$$

$P_{в.і.}$ – загальна рейтингова оцінка діяльності кожного викладача-члена циклової комісії (див. "Рейтинг оцінювання викладача");

$N_{в.}$ – кількість викладачів у цикловій комісії.

Рейтингове оцінювання завідувачів відділеннями технікуму. Здійснюється для відділень, до складу яких входить декілька спеціальностей (або спеціалізацій). У цьому випадку загальний рейтинг визначається як сума рейтингового оцінювання кожної з них.

Оцінювання кожної окремої спеціальності відбувається за такими показниками:

- результати успішності та якісні показники навчання студентів;
- результати відвідування аудиторних та практичних занять;
- результати участі у розвитку матеріально-технічної бази технікуму із спеціальності і деякі інші.

З наведеного випливає, що ці показники майже повністю співпадають із рейтинговими показниками діяльності студентів, але згруповані для кожної окремої спеціальності (спеціальностей). Вони не потребують додаткового визначення, а можуть бути одержані за допомогою спеціально розробленої комп'ютерної програми на підставі раніш одержаних даних.

Рейтингове оцінювання завідувача відділенням є складовою частиною визначення показники результатів роботи викладачів, що беруть участь у формуванні тієї чи іншої спеціальності. Базові дані щодо кожного викладача теж були сформовані раніш (див. "Рейтингове оцінювання викладача"), але теж вимагають окремого групування, це теж легко здійснити з використанням ЕОМ.

Але тут є додаткові специфічні складові, які характерні саме для завідувача відділення:

- якість проходження практик (як виробничих, так і навчальних);
- якість кадрового складу викладачів (за категоріями), які формують кожну спеціальність (спеціалізацію);
- рівень працевлаштування випускників
- рівень успішності захисту дипломних проектів

$$N_{дп1} = \frac{N_{д.у.}}{N_{д.}} \cdot 100\% , \quad (2)$$

де, $N_{д.у.}$ – кількість студентів, які успішно захистили дипломний проект (або склали кваліфікаційний іспит);

$N_{дп2}$ – загальна кількість студентів, яка вийшла на дипломування (іспит);

- якісні показники захисту дипломних проектів (кваліфікаційних іспитів)

$$N_{\text{дп2}} = \frac{N_{\text{д.як.}}}{N_{\text{д}}} \cdot 100\% , \quad (3)$$

де, $N_{\text{д.як.}}$ – кількість дипломних проектів (або студентів, склавши кваліфікаційний іспит), які одержали оцінки "відмінно" та "добре";

$N_{\text{д}}$ – їх загальна кількість;

Рейтингове оцінювання заступників директора з навчальної роботи.

Воно передбачає поліпшення (у порівнянні з попереднім періодом) таких показників, що визначають результати його праці:

- поліпшення показників успішності навчання студентів (стосовно кожної академічної групи, навчальної дисципліни та в цілому по технікуму);
- зменшення пропусків занять студентами з різних дисциплін (стосовно тих же складових);
- зменшення відсіву студентів;
- збільшення загальної кількості складених методичних розробок та методичних посібників;
- поліпшення кількісних та якісних показників захисту дипломних проектів (кваліфікаційних іспитів);
- поліпшення повноти та якості методичного забезпечення навчального процесу.

Рейтингове оцінювання заступника директора з навчально-виробничої роботи.

Воно передбачає порівняльний аналіз таких показників:

- повноти і якості проведених практичних робіт, навчальних та виробничих практик;
- якісних показників роботи предметних гуртків, збільшення їх кількості та учасників;
- поліпшення рівня методичного забезпечення проведення практичних занять та практик.

Рейтингове оцінювання заступника директора з гуманітарної освіти та виховання.

Містить:

- оцінювання фактичних показників відвідування студентами занять;
- рівень дотримання ними правил внутрішнього розпорядку;
- підвищення участі студентів у різних видах позааудиторної роботи (культурно-масової, гурткової, спортивної і ін.);
- поліпшення показників результату спілкування з батьками студентів (разом із кураторами академічних груп);
- поліпшення організації та збільшення проведених культурно-масових заходів: вечорів відпочинку, дискотек, КВК тощо.

Рейтингова оцінка керівника (і всього колективу) технікуму. Передбачає визначення досягнутих показників успішності всіх студентів, що вчать в ньому, колективу педагогів, що здійснюють навчально-виховний процес, поліпшення навчально-матеріальної бази (її стан та рівень новизни), кадрового складу, якості професійно-орієнтовної роботи, забезпечення гуртожитком, бібліотекою, читальними залами тощо.

За наслідками рейтингового оцінювання роботи окремих суб'єктів навчально-виховної роботи (студентів, викладачів, кураторів академгрупи і ін.) адміністрація

технікуму може зробити об'єктивні висновки про якість їхньої роботи та приймати відповідні рішення.

Результати рейтингу кожного суб'єкта навчально-виховного процесу не повинні бути таємними і доводяться до відома всіх. Критерії, за якими здійснюється оцінювання, повинні бути розроблені ще до початку рейтингового оцінювання.

За підсумками рейтингу студенти, викладачі та інші працівники технікуму можуть заохочуватися:

- нагородженням адміністрацією похвальною грамотою, а для студентів ще й листом-подякою до батьків;
- представленням до нагородження грамотою обласного відділу освіти або Міністерства освіти;
- нагородженням грошовою премією;
- призначенням персональної стипендії (для студентів);
- розміщенням фотографії на Дошці пошани, сайті технікуму або у Книзі пошани;
- наданням безкоштовної путівки у спортивний табір чи на базу відпочинку;
- нагородженням безкоштовною туристичною путівкою;
- представленням адміністрацією технікуму до присвоєння почесного звання "Відмінник освіти" (для викладачів та керівників підрозділів).

Результати рейтингового контролю викладачів та керівників підрозділів можуть бути використані при черговій їх атестації або представленням до одержання кваліфікаційного рівня "викладач-методист" або "викладач вищої категорії".

Висновки.

- 1 Використання рейтингової системи оцінювання результатів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу (при усіх її недоліках) дозволяє не тільки якісно, але й кількісно визначити рівень успішності роботи кожного з них: окремого студента, студентів на рівні групи, курсу, спеціальності, викладачів, кураторів академгрупи, керівників окремих підрозділів.
2. Рейтингова оцінювальна система забезпечує відкритість та зручність її використання і є вагомою мотивацією щодо удосконалення роботи кожного суб'єкту навчально-виховного процесу.
3. Кількісні показники рівня організації та здійснення навчально-виховного процесу в технікумі дозволяють мати об'єктивні та вагомні інструменти щодо поліпшення роботи кожного його підрозділу.

Перспективи подальших досліджень. Наведена рейтингова система оцінювання результатів діяльності основних суб'єктів навчально-виховного процесу в технікумі є однією зі спроб здійснити кількісне оцінювання результатів їх праці. Можливо, враховані не всі показники, не всі вони однаково впливають на загальне оцінювання результатів їхньої діяльності. Особливо це стосується поліпшення рівня інтелектуального розвитку студентів, формування в них операцій мислення, вмінь самостійної роботи над навчальним матеріалом, формування духовних цінностей, впровадження педагогами інноваційних технологій навчання і деякі інші – все це залишилося поза увагою цієї статті. Безумовно, вони теж повинні враховуватися при рейтинговому оцінюванні результатів навчальної діяльності. Але це вже – тема подальших досліджень щодо впровадження рейтингової системи в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів 1-4 рівнів акредитації.

Список використаних джерел

1. Попов Ю. и др. Рейтинговая система // Высшее образование в России. – 2001. – № 4. – С. 55-61.
2. Гликман И. З. Победы и поражения учебного рейтинга // Инновации в образовании. – 2007. – №4. – С.55-63.
3. Цвілик С. Рейтингова система оцінювання якості засвоєння студентами графічних дисциплін // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 2(42). – С.50-53.
4. Журавель Г.П. Про особливості впровадження і використання модульно-рейтингової системи контролю знань студентів // Проблеми освіти. Науково-мет. зб. – К., 2003. – Вип.31. – С. 48-54.
5. Комишан А.І. Визначення рейтингу курсанта в умовах модульно-рейтингової системи навчання у вищому навчальному закладі: метод. рек. / Харківський військовий університет. – Х., 2003. – 48 с.

Придятько І.В., Шматков Є.В.

Рейтингове оцінювання суб'єктів навчально-виховного процесу в технікумі

Наводиться методика рейтингового оцінювання результатів навчально-виховної діяльності основних суб'єктів навчально-виховного процесу в технікумі: студентів, викладачів, кураторів (наставників) академгруп, голів циклових комісій і ін.

Придятько И.В., Шматков Е.В.

Рейтинговое оценивание субъектов учебно-воспитательного процесса в техникуме

Приводится методика рейтинговой оценки результатов учебно-воспитательной деятельности основных субъектов учебно-воспитательного процесса в техникуме: студентов, преподавателей, кураторов (наставников) академгрупп, председателей цикловых комиссий и др.

Pridat'ko I., Shmatkov E.

Rating Estimation of Subjects of Educational Process at Colleges

The article deals with rating methods of estimating educational activity results of major educational process subjects at colleges: students, instructors, supervising teachers of academic groups, chairmen of cycle committees, etc.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2007р.